

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esse de 2 ori: Mercuria si Duminea, Fôies, candu concedu ajutoriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe $\frac{1}{4}$ 3 fl v.a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 40 doidecari, or 3 galbini mon. sanatória. Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari séu mici inserate se ceru 8 cr. Tacs'a timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 22.

Brasiovu, 1 Aprilu, 20 Mart. 1865.

Anulu XXVIII.

MONARCHIA AUSTRIACA.

Din fontana secura audimu, ca archidieceasa Sabiului éra va tiené sinodu in lun'a lui Maiu.

Bance si institute de creditu in Austri'a.

II. Se mai afla in Vien'a unu institutu banescu din cele mai mari, fundata in timpulu d'antaiu alu absolutismului de cativa patrioti si de mai multi capitalisti straini cu unu capitalu representatu prin actii de 60 milioane fiorini. Acelasiu este asiá numitulu

Institutulu austr. priv. de creditu si industria. Statutele acestui asiedimentu sunt multu diferitoare de ale bancei nationale, precum si lucrarile lui. Avereá totala a acestui institutu a fostu in 31 Decembre 1863 de 118,833.336 fl. v. a., in care inse era coprinsu si castigulu curatu alu acelui anu in suma de 3,766.198 fl. v. a. Cu acestu capitalu institutul de creditu a intorsu aici in centru si pela cele 5 filiale din Pest'a, Praga, Brünn, Leopole, Triest in daravere felurite preste $513\frac{1}{3}$ milioane fl. v. a. Elu da bani imprumutu pe politie, pe zalogu, pe marfa ce o ia in comisiune, éara pe ipoteca nu da. Interese ia $6\frac{0}{10}$, dara fiinduca schimba politiele totu la cate 3 luni si mai computa nisce asiá numite provisiuni, timbru s. a., interesele se suia la 8 uneori pana la $10\frac{0}{10}$; de aceea celu ce póte se feresce de acestu institutu. —

In Triest e o banca comerciala, de escomptu, giru si zaloge. Avereá e preste $9\frac{1}{3}$ milioane, cu care întóree la 100 milioane pe anu si castiga aprópe la 400 mii fl. v. a.

Banc'a comerciala din Pest'a. Capitalulu nu i l'am aflu. Daraver'a preste anu ia fostu ceva preste 22 milioane fl. v. a., éara castigulu curatu se arata a fi fostu 232.364 fl. — Bunisóra inlesnire pentru negutiatorimea din Pest'a.

Banc'a comerciala a Moraviei in Brünn. Acésta banca e intemeiata pe 10 mii de actii cate 200 fl., care face unu capitala de 2 milioane fiorini. Avereá inse totala a bancei imultita intieptiesce pana la 31 Dec. 1863 se suise preste trei milioane fl. v. a. Cu acea avere banc'a scontésa pe anu la 15 mii bucati de politie straine si de ale actionariloru sei pana aprópe la sum'a de 14 milioane. Inse cu intrarile si esirile de bani, unii platindu cu ceea ce sunt datori, éara altii scotiendu bani pe politie scontate, intorsatur'a séu daraver'a totala fú de es. in an. 1863 de 34,028.286 fl. Castigulu anualu fu 232.364 fl. v. a. Din acésta suma se copera spesele curgátore cu 24.498 se si amortisá ceva, éara prisosulu se imparti cá interesu de $5\frac{0}{10}$ cum si cá dividenda preste interese, se mai zdaoase ceva dupa sunetulu statuteloru si la fondulu de reserva.

Despre nóu'a banca ungrésca, destinata a inlesni pe proprietarii mari si mici de mosii, nu ne aflamu in stare de a impartasi ceva date autentice. Intr'aceea pana inainte cu doi ani sciamu atata, ca precum acelu institutu senascuse intre mari doreri, pentruca plutocrati'a se opusese la infintierea lui, éara aristocrati'a ungrésca cá atare nicidecum nu avuse capitaluri de ajunsu, din care se puna unu fondu sanatosu, asiá acelasiu pe atunci se luptá cu mari nevoi totu din lips'a fonduriloru.

Multi au asteptatu, cá inlesninduse Ungari'a cu cele 20 milioane luate imprumutu dela statu, intr'unu modu séu altulu se rupa ceva si la fondulu nouai bance; se pare inse, ca acést'a nu s'a potutu. Ceea ce se póte si vedenu ca se si face intru adeveru este, ca si pana acum o suma de familii vechi de ale Ungariei vendu cate o parte séu si mosii intregi mai mari si mai mici, séu la capitalisti, straini, séu la evreii cei bogati din tíera; altii éarasi confundara mosiile loru in datorii pana la o mesura, in catu anevoia le voru mai rescumpara vreodata. In acestea privintie amu si cititu, mi s'a si

spusu esemple din Ungari'a, nu numai doreróse, ci si infiorátore, cum adica unii si altii in cursu de mai multi ani au scoosu veniturile si leau pradatu in alte tieri, éara dupa aceea au atacatu si capitalulu adioa mosi'a in sa, incarcanduo de datorii, pana ce o perdura cu totulu, buna óra intooma precum au urmatu a face mai multe familii boeresci si in tíer'a romanésca.

Multi credu asiá, ca o banca mare destinata a imprumuta bani pe mosii cu 5 séu multu $6\frac{0}{10}$ ar' scapa pe unu mare numeru de familii din calamitatile in care innóta astadi. Totu din acésta cauza se astépta si in Ardélu infintierea bancei ipotecarie cu destula nerabdare. Altii éarasi tocma din contra sustienu asiá, ca o banca séu ipotecaria, séu de escomptu, séu ambele impreunate nu numai ca n'ar alina calamitatea, ci in óresicare privintia in ca o aru multi, pentruca in asemenea casu ai vedé pre oati toti alergundu cá vitelulu la vaca spre a'si indatora colo mosi'a, ici persón'a la banca, dupa aceea predandu banii si ne mai avendu de unde'i plati la terminu, banc'a ar' remané cu mosiile in spate, si fara picu de capitalu, éara pre cei cu politiele scontate si neplatite ar' fi silita a'i inchide pe 1 anu si 1 di, ingrasiandu'i prin cele temnitie, apoi totu ar' trebui se le dè drumulu pentru cá se re'ncépa din capu. . . .

Eu nu negu nicidecum, ca la timpuri, candu se afla cineva cá se imbiie pre ómeni cu bani, nu s'aru intempla cá se ai a face si cu lacomi, séu usiori de minte predatori, séu si nesciutori a caloula nici catu unu scolaru din tr'unu satu, séu si cu ómeni de rea óredintia insielatori, carii precum observase contele Stef. Szécheni, din momentulu in care maneca spre a lua de undeva bani imprumutu, a si incheietu aliantia cu Satan'a adica si a si propusu cá se nu mai platésa niciodata; déca inse noi séu ori care altii din urma aru impinge pessimismulu pana la acelu gradu fiorosu si fórte injositoru de omenimea intréga, in catu din caus'a unui numeru órecare de ómeni blastamati si de nimicu se deschiaru pe omenimea intréga prin urmare si pe toti ai tei compatrioti de ómeni stricati, perfidi, sprejuri, lipsiti de orice caracteru, de totu simtialu onórei, cum si de instinctulu moralei, atunci óre ce s'ar' alage din noi toti? atunci necum se ambli a inlesni creditulu prin bance, dara nici macaru institute filantropice nu ai fi aplecatu a intemeié in favórea omenimii patimitóre, ci tocma din contra logic'a ta cea ferósa te-ar duce pana la sangerosa si satanic'a devisa (symbolum) a acelui tiranu din Rom'a vechia: utinam una cervix.

Noi inse de o parte trebuie se recunóscemu, ca intre locuitorii acestoru tieri mai predomineste unu simtiu potinte moralu si de onóre, éara de alt'a, cumca legile manuita cu severitatea receruta dela judecatori in ca 'si voru avea rezultatele mantuitóre; éara cá se nu o patiesci séu ou unii séu cu altii din atatea milioane de omenii, acésta pre catu va fi lumea lume si ómenii ómeni, nu se va potea altumintrea. Astadi de es. in Ardélu nu este nici o banca, nici patriotica nici straina; cu tóte acestea tocma si tieranii romani din cateva tienuturi, éara mai anume din comitatulu cetatii de balta, de pe Murasiu si de airea isi vendu pamenturile loru cá nebunii pe pretiuri bagatsle de cate 20—30 multu 50 fl. v. a., cate o falce (holda) de cea mai buna calitate, intru atata, catu pana la Sept. 1863 unu singuru magnatu cumparase dela romani preste cincisute holde.

In casuri de acelea iti vine firesce, cá pe asemenea ticatosi se'i pui sub curatele, cá pe orice ómeni lipsiti de minte. Rele inse de natur'a acestuia isi au radacinele loru cu totulu airea, despre care nu este loculu a vorbi aici.

G. Baritiu.

Dela senatulu imperialu.

Referamu din cursulu lucrariloru in senatu, ca in siedinti'a din 24 a casei dep. s'a alesu comisiunea finantiala pentru preconsultarea bugetulu pe anulu 1866. Actulu de

alegere decurse cu mare infocare si din serutiniu a esitu, a-fara de vr'o 4 membrii, mai toti realesi cei ce fura si in comisiunea finantiala pentru bugetulu anului 1865; deci opozi-tiunea si aici s'a vedutu ca prevalésa, de si momentanu numai. —

In Nr. v. vomu avé a publicá din siedinti'a cea impor-tanta tienuta in 27. Martiu, in care se tienú desbaterea gene-rala asupra reportului comisiunii finantiale despre bugetulu pe an. 1865, din care prenunciamu numai ceea ce primiramu pe cale telegrafica, cumca ministeriulu a resposu la imputarile din partea opoziunii casei cu o taría seriósá si resoluta intre altele si ou acestea cuvinte: Pretindeti o politica esterióra po-ternica si totuodata ne retieneti dela orice procedere activa. — Regimulu tiene tare de constitutiune, elu are voia sincera a o esecutá in tóte partile. Tóte p regatirile la conchia-marea dietei Ungariei sunt puse la cale. — Senatulu angustu va fi martoru activitatii regimului. Adeverat'a viatia constitutionala e posibila numai prin cointielegerea regimului si a reprezentantie. Prudinti'a ne impinge, oá se lucramu catu se póte mai in armonia. Partite aici in casa nu se afla. Opozi-tiunea de acum nu se póte privi cá o partita se-parata cu programu determinatu. Ministrii se afla in armonia cu conscienti'a s'a de a 'si mai oferi imperatului si pe viitoriu servitiale s'ale; oblegstiunea nóstra e si aceea cá se urmamu convincerii nó-stre, pentruca si regimulu e unu factoru de sene statatoriu alu vietii constitutionale." (Aplausu.)

Acést'a vorba numai lasa dupa sene neci o indoie-la, cumca ministeriulu va stá pe loculu seu neclatitu, si incorda-riile luptei opozi-tionale potu deveni prejudicióse numai per-manentii séu sustarii casei deputatiloru, care opozi-tiune trebue se aiba si unu misteriu, afundu batatoriu. —

Drumul de feru. In siedinti'a comitetului resp. tienuta in 22 Martiu aflanduse min. de finantia de facia, dep. Skene atacá cu frase vetamatórie pe regimu, si ministru de Plener observá, ca, déca nu se va pune stavila portarei acesteia a d. Skene facia cu regimulu, reprezentantele acestuia nu se va mai afla in stare a fi de facia in siedintiele comite-tului si elu va parasi siedinti'a, ceea ce o si facú, dupa ce reincepú Skene a 'si continua vorba. In acést'a sied. directo-ru lu societatii drumului de feru tissanu Schimke 'si dede computulu cerutu si dechiará, ca danduse bani gata dela statu, dupa cum proiectase Skene, speesele drumului de feru Aradu-Beligradu voru fi 15 mil., ér' incredentianduse lucrulu societatii tissane, s'ar mai crutia 2 mil.; ér' altui intreprindie-toriu i ar' trebui celu pucinu 22½ mil. Br. Kalchberg, repr. regimului constatá, ca luanduse ofert'a lui Pickering cu 45 mil. pentru Aradu-turnurosii, ar' veni pentru estinderea pana la Beligradu numai 21 mil. fl. Decisiune nu se facú. —

Alegeri de deputati la diet'a Ungariei. Nu scimu, déca fratii nostri romani au avutu ceva intielegeri pre-liminari pentru a si designá pentru ocerurile de alegeri bar-batii sci probati; dar' slavii din Ungari'a au si inceputu a pri-veghia de tempuriu. „Pestoudinski Vedomosti“ organu sla-vicu provóca pe nationalii sei cu cuvinte fórte caracteristice, cá se fia pré atenti la alegerea deputatiloru; si apoi mutato nomine de te romane fabula narratur. Éta-i vorbele: „In tempii cei critici trebue se fia anim'a si mintea la loculu seu. Candu deputatiunea slavica cercetá pe d. Deák (1861), candu cu predarea memorandumului, response Deák, cumca comitate-loru slavice nu se póte impune cu sil'a limb'a slavica cá limba consultatória, provocanduse la reprezentantii dietei din comitatele slavice. (cari slavi fiendu, cerea limb'a unгурésca cá si unii romani din Visieu.) Acést'a e o invetiatura pentru natiune. Se si asamine-se natiunea nóstra acuma anim'a si preceperea, déca au mai remasu si acum totu cele din 1861, candu chiar' in comitatele slavice se alesera reprezentanti pen-tru poporu de aceia; cari nu posedea pentru poporulu slavicu neci macaru simpatia de o grositia gaurita. Turotiu, Nentra, Trencinu, Liptovi'a, Arva, Gömör, Neugradu, Solu, Scepusu, Siarosiu si tóta slavachia alesera reprezentanti numai de cei, cari vréu reulu nationalitatii slave si apasarea ei. Odinióra se destingea deputatii slavici cu deosebire, pana candu dominá limb'a latina, ér' dupace suprimenduse limb'a acést'a deveni limb'a maghiara predominantia devenira Bihoreni, Sobolcenii oapeteniele dietei. scl.“

Fratii romani 'si voru póte pré bine aduce amente de-spre generós'a lupta a celor 11 deputati din diet'a din 1861, cari astadi in imagine de esemplulu fortitudinii si alu con-stantiei in credinti'a oatra binele natiunii s'ale decorésa pa-retii salóneloru si caseloru umile. Scie romanulu adi, catu reu leau facutu altii, caroru insielati le concredusera cea mai

delicata si mai importanta misiune: de a le representá viati'a si dreptulu politicu, fara de care remanemu in simpl'a condi-tiune de eloti! Asia se ve ajute Ddieulu parintiloru nostri, dupa cum ve veti preingrigi, fratiloru, de tempuriu a ve cointie-legu cu totii in cercurile respective, cá se ve poteti intruni voturile numai in barbatii doririloru nóstre, cari sciu mai multu a fi romani neformidabili, decatu instrumente vulpine ale celui, ce in facia te linge in dosu te frige.

A propo! Asteptamu cu nerebdare se vedemu, ce atituda va lua acum fratele G. Jura si consoci cu diurna-lulu seu in limb'a maghiara, a carni esire o prenunciá spre a lumina Marmarosiu, vomu vedé, déca ochii de romanu nu se voru painjini de lumin'a oe o va varsa diurnalulu Dloru; alegerile voru fi o proba de focu. —

Tóta speranti'a natiunei, in tóte furtunele, a fostu si inca mai este radimata in leal'a fidelitate a margaritariului natiunei nóstre, a preutimei! Acést'a cu crucea in mana si cu puterea cuventului a luptatu o lupta leina si la alegerile de pana a-cum! — Dela capete inse depinde multu. Ordonarea tem-puria de a se tiené prin beserici rogatiuni, pentrucá spiritulu santu la luminesce si se unésca mintile tuturoru spre a alege pe barbatii cei mai luminati si mai credintiozi binelui si feri-oiri poporulu romanu, ar' face totulu. ! Vomu vedé catu sunt de credintiosi natiunei capii ei respectivi. —

Brasiovu 1 Aprile. Rectificare in caus'a re-crutatiunei. Abia puturamu primi la mana date mai precise in caus'a recrutatiunii de aici; ele inse demintu in-catva cele scrise in Nr. 43 din „Kr. Z.“ — Mai antaiu nu este adeveru, cumca s'au asentatu 16 sasi, ci numai 12 sasi, 3 germani catolici, 14 romani, 7 unguri si 2 israeliti. Impu-tarea lui „Kr. Z.“ cumca numai junii romani din suburbiulu de susu ar' fi dositu de recrutatiune si acum, cá si in alti ani, inca e fórte unilaterale, fiinduca nu oá 200, oi numai 116 ro-mani nu s'au presentatu si acést'a din cauza, ca mai toti se afla pe tempulu acest'a pentru castigarea panii de tóte dilele atatu prin tieri straine catu si pe la tirguri, fiinduca aici li s'a curmatu tóta speranti'a de a se puté aplicá la industria, fiinduca industriasi ne romani nu voescu ai primi neci decum la profesiuni; la altii pasiunea pentru crescerea viteloru li s'a opritu si tiermuriu, alte intreprinderi prin ajutoriu din partea comunei séu a statului nu li se deschidu, prin urmare, déca ar' mai lipsi si ocupatiunea ce o capeta pe la negociatorimea romana ar' trebui se se usce pe petióre de fóme, fiinduca mosie n'au, si cultur'a pomologica, cu care se mai ocupa, abia le arunca din grati'a elementeloru cate unu cruciarasiu se 'si póta plati darea capului, prin urmare ei sunt siliti de impre-giurari a luá lumea in capu. Dara óre de ce nu s'a spusu a de veru l u f r a n c u, cumca nu numai romani ci si 38 de sasi au dositu dela recrutare? cu tóte ca pentru acestia s'a ingritu comun'a din veacuri, cá se fia strugiti atatu prin ca-tedra catu si prin scola, prin dotarea scóleloru si a preotimei loru din partea comunei, pre candu catedr'a si scól'a romana sunt lipsite mai de totu ajutoriulu ce dupa dreptate li s'ar' cuvini din partea comunei. Inse despre acést'a de alta data. Pentru acum se fia deadiunsu numai a rectifica neadeverulu referintelui din „Kr. Z.“ despre asentatiune, care e o oblega-tiune cu multu mai seriósá si mai delicata, decatu se mai la-samu si acum adeverulu despre ea nadusitu. —

— Lui „Kol. Közlöny“ i se scrie din Vien'a, cumca Ecs. S'a d. guvernatoru cont. Creunneville ar' fi primitu avisare, cá se stramute cu totulu r. guberniu dela Clusiu la Sibiu.

Unu telegramu alu „T. R.“ din Carlovic 26 Martiu a-nuntia, ca Ecs. S'a a. episcopulu Andreiu a plecatu la Vien'a. Il. S'a episcopulu Aradului, si ceilalti deputati romani inca parasiseru Carloviciulu mai nainte.

Dela congresulu serbescu. In referatulu din 25 alu comitetului alesu ad hoc s'a detaiatu pe largu, cumca romanii n'au neci una indreptatire la pretensiunile loru. (?) In conferintiele secrete parerile n'au fostu ou multu mai favori-tóre. Serbii nu vreu de voia buna a dá neci o manastire, ér' deputatii militari voiescu a ecosoficiá pe romani numai cu 250.000 din fonduri. —

Cronica esterna.

ROMANIA. Nrulu 4 alu „Trompetei“ vine semnalisatu cu 1 avertisementu. — Camer'a s'a inchisu in 14, se-natulu remane pana in 21 Martiu in activitate.

— M. S. Domnitoriulu se adresá oatra ministru pre-siedinte cu una scrisóre autografa, prin care ilu provóca a cercetá cu intetire dupa causele primitive ale ecsundatiunii, intre cari ar' fi si stirpirile paduriloru si a face propusatiuni

pentru redioarea lor si pentru intetit'a intindere de ajutoriu la cei nenorociti. Lauda militi'a si pompierii precum si corpula politiei si pe alti privati, cari dupa cum Maria S'a vediu cu ochii s'au distinsu intru scaparea esundatiloru si 'lu face atentu la aflarea mediulóceloru cum s'ar' puté intimpiná mai cu securitate aemené inundatiuni.

— Ministrulu B o s i a n u a supusu indata M. S'ale spre aprobare unu reportu, prin care cere auctorisati'a, cá se deschida liste de subscriptiuni in tóta tíer'a, infintanduse unu comitetu cu metropolitulu in frunte, cá presiedinte in Bucuresci, altulu in Iasiu si prin tóte judeciele, cari se alinase asprimea sortii celoru cercati prin elementu. —

ITALIA. Conventiunea secreta intre Itali'a si Franci'a.

Inca in Octobre descoperira diurnalele esistinti'a unei conventiuni secrete intre Napoleonu III. si Victoru Emanuelu, cá suplinitória a conventiunii din 15 Sept. séu oá actu de aliantia ofensiva si defensiva intre acestea 2 poteri. Mazzini mirosise de tempuriu acést'a si incepuse a instrainá animele italieniloru dela primirea conventiunii din 15 cu pericolulu ce dicea, ca cuprinde alianti'a secreta pentru nedependinti'a Italiei. Acum vedemu si testulu acestei aliantie secreta publicatu in „N. Fr. Presse“, dupa care o reproducemu si noi aci cá unu actu de fórte mare insemnatate, si de importantia inriuretória in politic'a européna, ea suna asiá :

„Art. 1. Mai. S'a rege Victoru Emanuele se deobléga espresu a nu atacá posesiunile italice ale Austriei fora invoierea precésa a M. S'ale imp. Napoleonu III. Preste acést'a se deobléga a impedecá intrunu modu activu ori-ce manifestatiune organisata, nedependentu de regimulu seu in statele s'ale, in contr'a regimulu austriacu.

Art. 2. M. S'a imp. Napoleonu III. garantésa securitatea regatulu italianu in contra veri-carui atacu din partea Austriei si se deobléga in casu de asemené atacu a veni intru ajutoriu Italiei si a respinge ataculu cu puterea armeloru.

Art. III. In casu de vreunu resbelu alu Franciei si Italiei in contra Austriei si reserva Mai. S'a imp. franciloru ductoratulu asemené si suprem'a comanda preste militi'a aliata si dreptulu de a decide despre pace.

Art. IV. Pentru casulu intrevinerii unei asemené eventualitati se deobléga Mai. S'a V. Emanuele a primi dela camerele italiene pe tempu nedeterminatu plenipotintia uetiermurita.

Art. V. Intemplanduse, cá Itali'a, in urmarea vreunui resbelu, supu aceste presupuneri séu in urm'a negociatiuniloru diplomatice prin anecsarea de provinci nóue, se se mai marésca, Mai. S'a imp. si Mai. S'a regele se invoiescu a pasi la o nóua rectificare a granitieloru staturiloru lor, care se aiba scopulu a asecurá pe Franci'a in contra preponderantiei poteriloru italiene.

Art. VI. Acésta rectificare de margini se va fipsá lalalta séu inainte de finirea resbelului, séu inainte de incheierea negociatiuniloru.

Art. VII. Determinatiunile acestea trebuie se remana secrete intre ambele regime alu Franciei si Italiei, si ori-ce vatamare a vreunuiu din acesti articuli prin un'a séu ocalta parte trage dupa sene nimicirea lor, precum si a conventiunii de astadi. Parisu 15 Sept. 1864. Subscrisu intre subscribenti si min. Visconti Venosta.

FRANCIA. Parisu. Cuventulu Marq. de Boissy in debaterile senatulu privitóre la posibil'a eventualitate a mortii lui Napoleon incepe a ingrigiá pe Parisieni, cu tóte ca marsialulu Magnan ei responsese intre aplausele senatulu, ca in casu ce ar' muri imperatulu corpulu de statu si armat'a se va aduna in giurulu fiulu lui cá unui urmatoriu pe tronu. — Publicamu in tr. „Cono.“ mai la vale

Vorbirea lui Rouland in senatulu Franciei la debatererea adresei. 11/3 a. c.

„Parintii nostri, de-si au fostu catolici buni, nu permisera cá pretensiunile beserice se-si elupte validitate facia cu guvernulu. Ei avura datene si libertati, ce nici unu papa nu cutedia a le descuviintia. Caus'a acesteia e simpla, ca-ci afacerile nu se tieneau de articuli credintiei, si cestiunea infalibilitatei papei — ce fú obieptu d'atat'a disputa — nu s'a insiratu intre dogmele credintiei. Parintii nostri nisuiru purure a asecura statulu in contr'a tendintieloru ultramontane, si astufeliu intemeiara unic'a pace possibile intre statu si beserica.

Ei cunoscura doctrinele de pre tempii lui Gregoriu VII. si Bonifaciu VIII. si sciura de aceste ca tintescu la subjugarea guvernulu civile. D'aceea regele si poporul, preotii si mirenii fundara libertatea besericei galicane. Si veri-cate rele se se vorbésca despre regi, parlamente, si legelatori; atat'a e adeveratu ca nici unu papa n'a acusat Franci'a de eretica, si n'a denegatu regelui titlulu de „fiu primogenitu alu besericei.“ Ce s'atinge de concordatulu lui Napoleone I., intr'acestu-a sunt tóte drepturile castigate de regii vechi; art. 16 o spune acést'a apriatu, si otaresce relatiunea besericei catra statu. Oratorele nu vre a vorbi de dreptulu nationale, dar' amintesce d'unu punctu. Noi toti furamu suprinsi de encicloia si de alaturatulu Syllabus. Amu trebuitu se presupunemu ca ast'a vre se fia respusu la conventiunea de 15 Sept., si in adeveru altu respunsu nici n'a sositu inca de la Rom'a. Amu potutu crede ca déca noi facemu neplaceri Vaticanulu, si Rom'a ni va raspunde in atare momentu stirnindu atare neplaceri. Cu mare dorere anu trebuitu se esperiamu ca demnitarii besericesci se opusera legiloru. Ce se intempla astadi, nu póte fi de catu urmarea sistemii bine precalculate a unei partite potinti; a defini asta partita, e de importantia. Nu acusu pre santulu parinte, candu vorbescu despre capulu besericei nu uitu respetulu cu care i-su detoria. Dar' dupa parerea mea, pre santulu parinte l'au sedusu prin intrige si ast'a o face partit'a ultramontana. Asta partita domnesce acolo oá putere suprema; intr'adeveru ea e ascunsa, dar' dens'a e adeveratulu guvernulu, care conduce afacerile in numele papatulu. Vom vedé indata cum a descriu-o asta partita unulu d'intre episcopii nostri; io-su numai resunetulu idelor si doreriloru clerulu francesu. Celu ce studiéz'a asta partita, — io m'am ocupatu multu de principiele ultramontaniloru — va observá, ca ea e amica tuturoru-a, cari se plangu pentru tempurile trecute si defaima presintele. In cause religióse pretinde pentru sine puterea eppale, clerulu lu subtrage de la eppi, ca apoi preotimea se véda numai papatulu, éra d'alta parte pe preotimea miréna nationale o sacrifica calugariloru, cari afara de Rom'a n'au patria; slabece si dejosese puterea eppale, si aru dori cá eppulu se fia numai locutieninte alu papei. Dupa asta partita libertatea e: puterea absoluta a papei; denéga puterea civile, nemicesce libertatea, si nisue a subjuga lumea.

Domniloru! Doctrinele acestei partite sunt cunoscute. Ei lu credu pre pap'a infalibile, care absórbe tóte drepturile beserice, si domnesce in numele lui Ddieu, supremulu domnu alu lumei religióse. Santulu parinte represinta dieitatea pre pamentu, de pre budiele lui vine totu adeverulu; dechiararile lui sunt nerevocabile. Elu judeca despre institutiunile omenesci, in antea judecatii lui trebuiescu se se plece popórele si regii. Aceste principie ultramontane sunt descise in deohiaratiunea de la 1682, ce invetiaturu eppu de Tournay asternú sinodulu de cleru. Mai inainte se faceau despute a supr'a acestoru principie, fara cá cineva se cada in suspitiune de a stricá catolicismulu Franciei, dar' astadi, nu sci de ce, pare ca me temu a spune ce e adeveratu. Eppulu de Tournay protestá apriatu in contr'a invetiatureloru lui Gregoriu VII. si Bonifaciu VIII. In 1682 mai cutediara a dice ca pap'a are putere numai in causele religióse, si ca dechiararile lui sunt revocabili pana ce n'au primitu inouviintia besericei intregi. Cardinalulu de Lotaringi'a dechiaru in sinodulu de la Trientu: Nu potu denegá, sum francesu, am studiatu la universitatea de Parisu, si noi amu pusu sínódele d'asupr'a papei, consentimu cu sinodulu de Basilea, dar' nu voimu sínódele de Florenti'a si Trientu, si in asta privintia va fi mai usioru a ne ucide, de catu a ne face se credemu. — Dloru! Se nu ne miramu, déca partit'a ultramontana voidu a straplantá la noi invetiaturele ei, defaima dechiaratiunea din 1682. Astadi e moda a vorbi despre eppii vechi cá despre curtenitorii regiloru. Ei dicu ca Harlay, Noailles, Bossuet, Beaumont, Fénelon, si mai tardiu Beausset, Laluzerne, Feutrier sunt toti crestini degenerati asemenandu-i cu teologii de acum. Nu trebuie se uitamu ca unii d'intre acestia fura viptimele revolutiunei, sigilara cu sange credinti'a catra rege si religiune. (Impresiune.) Io dorescu pace, dar' ca catolicu galicanu, considerandu invetiaturele pericolóse, vreu deslegarea cestiunei. Invetiaturele trebuie se le primimu, séu se le respingemu. Déca sunt rele, se despara in antea legei. Aceea nu se póte numi complanare, déca nu cutediamu a cautá in ochii unoru invetiature, cari silescu pre imperatulu ca in antea tiei se asecuru de nou drepturile puterei civile. (Fórte bine.) Este unu diurnalu in Franci'a, care face descoperiri intregi. Acestu diurnalu e incredintiatulu intimu alu ultramontaniloru. Redactorii lui au mai multu crediamentu la Rom'a, de catu

unii cardinali. Sciti Dvóstra cum explica acestu diurnalu — organulu oficiale alu ultramontaniloru — puterea suprema a papatului facia cu cei ce au putere numai omenésca? Acestu diurnalu dice ca regele care se abate de la religiunea prescisa de santutu scaunu, e nedemnu de domnire. Pe regele necredintiosu e iertatu a lu detroná, ca-ci elu fù numai vasalulu lui Ddieu, pre care l'a tradatu. Déca asta sentintia o vomu aplicà numai la cele spirituale, nu me spariu d'asta vasalitate; dar' déca cugetamu ca santulu scaunu estinde vasalitatea de la dogma la moralu, de la moralu la lucrurile curatu lumesci, atunci vomu precepe: ce insémna asta vasalitate? si ne vomu sparià de urmarile ei. (Impresiune.) Astufeliu dioe art. 24 din Syllabus, ca beseric'a are putere deplina a supr'a principiloru, si d'aici se deduce puterea suprema absoluta. Jerte-mi senatulu se citezu cateva pasagie din opulu lui Davin „Viétia lui Gregoriu VII.“ Acestu Davin e catechetu intr'o scóla militara si partenitoriu ideelorlu puse in miscare. Elu afirma ca pap'a are dreptu a detroná pre regi, ca-ci, dice; interesele spirituali sunt d'asupr'a intereselorlu coronei. In fine spune ca art. 1 si 4 din declaratiunea de 1682 sunt falsificate, si astufeliu e in contradicere cu mintea sanetósa si cu dreptulu canonicu.

Gen. H u s s o n: Efteptuiesca-se legile aduse in contr'a jesutilorlu, si apoi tóte-su gat'a.

Cardin. D o n n e t: Observu ca abatele Davin depinde mai multu de la ministrulu de invetiamentu, de catu de la cardinalulu de Parisu, ca-ci e catechetu in scóla publica.

R o u l a n d: Io, Dómne, nu vreu se acusu pre nimene, neci pre cardinalu, neci pre ministru. Am citatu pasagiulu ca se ve aretu acele invetiature. Prin ataculu facutu declaratiunei din 1862, ultramontanismulu voiesce a nemici invetiaturele vechie a le intieptiunei si temperantiei, cari deresera tempu atatu de lungu fericirea besericésca a Franciei. In privinti'a acést'a tragu atentiunea casei a supr'a unui evinémentu importante. Sub imperiulu primu a esistatu o societate renumita pentru sciintiele si bunetiele sale, societatea preotilorlu de ordulu Stlui Sulpiciu, cari lungu tempu condusera institutulu teologicu de Parisu. Acestia propagau temperanti'a vechia, d'aceea ultramontaniu incepura a i persecutà, Sulpicianii se eschisera de la institutu, si tenerii leviti invétia acum masimele noue, menite a turburá spiritele (miscare) si ce se intempla la St. Sulpiciu si-are parchia in tóte institutele teologice din Franci'a.

Gen. H u s s o n: Aceste sunt plantele jesuitismului.

R o u l a n d devine acum'a la monastiri. Prim'a nisuintia a ultramontanilorlu este a estinde viétia calugarésca. Iertati-mi se spunu, ca eu nu privescu cu bucurie la ordurile religióse, cari desi fecera votulu de seracia, se inavutiescu rapede. Numi place candu vedu ca ei lasa, cá onor. preoti comunali singuri se s'ustenesca si se aduca saorificie, éra medilócele le ieu din man'a lorlu. Besericile sunt serace, monastirile avute. Mi pare reu ca scólele lorlu le imultiescu, desi recunoscua ca le deregu bine, dar' cum instruiésa ei tenerimea in sentimente inimice, cari aru trebui nemicite in interesulu viitoriului? Din parte-mi, eu iubescu mai multu pe plebanii seraci, modesti de prin sate, cari ne insociescu de la leganu pan'la mormentu, se impartiescu la dorerile si bucuriele nóstre. O spunu ca monastirile sunt elemintele principali a le puterei ultramontanilorlu. Nu voiu pomeni ce se vorbesce despre esistinti'a nelegale a monastirilorlu. Imperatulu a voitu a estinde preste toti binefacerile reunirei libere; (inainte de 1851 abia erau monastiri in Franci'a, numai apoi se constituira éراسi tóte cele sterse intre 1789 si 1830) deoi n'a voitu a impededá nici reunirile relig. Bine a facutu. Dar' ca se incungiuere escesele, decise cu cativa ani ante d'ast'a a nu mai concede infintiarea de monastiri. Intielépta decisiune, cugetu ca se se efteptuiesca. Monastirile se trasera de sub juredictiunea episcopilorlu. Intieptulu Portalis a demustratu deplinu ca nu se póte concede cá calugarii avuti se fia supusi d'adrechtulu Romei, care i intrebuintiésa de arma. Jesuitii si capucinii nu iertara cardinalulu de Parisu se cerosteze besericile si institutele lorlu, ma acesti calugarii scrisera la Rom'a, denunciandu fapt'a de rescóla contra santului scaunu si institutiunilorlu apostolice. Nu scimu ce respunse Rom'a, dar' cu totii cunoscemu constanti'a cardinalulu si suntemu securi ca in man'a lui nu e periclitata autoritatea epilorlu Franciei.

Br. V i n c e n t: Déca nu-su bune ordurile relig., se le imprasciamu, cum face Itali'a.

R o u l a n d respunde ea elu vorbesce acum numai despre tactic'a ultramontanismului, care nisue a estinde puterea papai, slabindu beseric'a francesca. Póte am spusu pré multe, dar' Dvóstra sunteti politici, sciti ca si parintii nostri le-au disu tóte aceste, far' a insetá d'a fi catolici buni. Séu nu potemu noi vorbi cá parintii nostri? Ultramontanismulu face nisce pretensiuni catu nu e cu potintia a ne aliá cu elu; desi progresulu relig. e posibilu numai prin o aliantia intre statu si beserica, éra asta aliantia numai atunci e cu potintia déca statulu vede in religiune o putere civilisatórie, si nu o putere ce nisue a-i luá drepturile cele mai necesarie. Acum'a voiu spune ce face ultramontanismulu prin presa. Unulu d'entre invetiati nostri eppi, de presentu metropolitulu de Tours si-esprimà cu multa rigóre in 1853 parerea sa despre ultramontanismu si „L'Univers,“ voiu ceti acestu pasagiu din cerculariulu eppescu si Dvóstra me veti precepe. (Eppulu dice la capetulu cerculariului cumoa pres'a a devenitu o putere infri-cosiata si de siesedieci de ani a derimatu multe guverne) Acum pres'a relig. incéroa a faoe revolutiune.

T h a y e r: Pres'a relig. nu va ruiná guvernele.

R o u l a n d: Candu metropolitulu de Tours emise cerculariulu, sciù ca lu voru denunciá la Rom'a, dar' si-implini detorinti'a. Acum'a intrebue de la ultramontani: pentru ce au stricatu liturgi'a francesca. Sciu io ca papii nu cautau cu ochi buni catra ea, si o considerau de o protestatiune francesca contr'a Romei. Ultramontaniu sub conducerea lui Guéranger o nemicira neconsiderandu plansorile eppilorlu Franciei. Si de ce s'au schimbatu fara de causa cantarile si rogatiunile nóstre? De ce ne rogamu altminte nu cá parintii nostri, de ce ingreunamu comunele cu spese mari? Intr'acést'a jace unitatea, dar' oare unitate? Nu de unitate fù vorba aci, ci partit'a ultramontana nisui a nemici privilegiate besericea galicane. Partit'a ast'a are si altu mediolocu: index-congregatio, acestu judeciu, ce judeca fara de a ascultá, facundu se taca tóte. Dloru, Dvóstre si parintii Dvóstra pastrara drepturile lorlu, nu recunoscua judecatile de la index-congregatio, ca-ci beseric'a francesca fù invetiata si cunoscu nisce regule de temperantia, ce noi astadi nu le avem, ea nu sciù ca pap'a si-a predatu consciinti'a si judecat'a — cui? congregatiunei, care enuncia judecatile sale in numele A-totu-potintiei ddieesci. Parintii nostri sciura ca negociatiunile au a decurge cu pap'a insu-si. Nu-e mai periculosu de catu judeciulu ce judeca fara a ascultá! (congregatiune.) Si unui atare judetiu se se supuna unu episcopu? acestu-a se pedepsésca pre unu preotu? Ba! ba! (Fórte bine! Asia e!)

(Dupa o pausare, sub care multi senatori i gratulara, Rouland continua vorbirea:) Dloru! Continuesu vorbirea mea loiala dar' severa despre medilócele partitei ultramontane; póte voru dice ca denunciésu; da, io denunciésu unu periculu publicu, ce trebue stirpitu intru interesulu statului si alu besericei. (Fórte bine!) Dloru! cu dorere am trebuitu se spunu ca ultramontanismulu nisue a slabi episcopatulu francescu, care la noi si-cunosce demnitatea sa, scie ca e chiamatu de Ddieu pentru implinirea detorintiei sale, si demnitatea lui depinde dela misiunea lui. Jus proprium episcoporum. Elu nu uita masim'a: Opportet episcopos regere regnum Dei, neci acelu mare cuventu: Ite et docete gentes! Acestu-a nu e unu dreptu eschisivu alui San Petru, elu se estinde preste toti apostolii si urmatorii lorlu. Pe acestu-a e basata beseric'a, consciinti'a catolica si libertatea besericea. Dar' ce vedemu de cea lalta parte? Tirani'a, unitatea ce absórbé tóte, Atotpotinti'a ddieésca depusa in manele unui omu. — O! ast'a nu e invetiatur'a parintilorlu nostri, neci a eppilorlu nostri, cari sciù ca au primitu misiunea de la Cristosu, casi apostolii. Dar' sciti ce se intempla? In giurulu eppilorlu s'au formatu unu cercu neveditu, voiu vedé cine va cutediá se denege acést'a, ca-ci capulu si manile mi-su pline de documinte. Sum mai intieptu de catu se trecu mai departe de la aceste observatiuni generali. S'au intrebuintiatu medilóce triste pentru a slabi episcopatulu si a lu supune congregatiunei. Preotii denuncioie pre eppu la Rom'a. Bietulu eppu cauta se se plece acestei influentie. Ei suferu dar' nu ne spunu.

 Ddnni prenumeranti pe 1/4 de anu sunt rogati asi re'nnoi prenumeratiunile. Ecsemplare se afla si dela inceputu, cu lipsa numai de 6 Nr. cu pretiu 4 fl. pe sem. 1 pana la finea lui Iuniu.